

ТМ	Г. XXIV	Бр. 3-4	Стр. 349 - 350	Ниш	јул - децембар	2000.
----	---------	---------	----------------	-----	----------------	-------

Промотивна реч
Примљено: 14.06.2001.

Милош Марјановић

ЈАВОР ИЗНАД ГЛАВЕ*

Студија "Јавор изнад главе" Драгољуба Ђорђевића и Драгана Тодоровића, али и неколико других сарадника, припада кругу модерних ромолошких студија. Модерна је већ по свом полазишту - где је ромска истина ако је слика о Ромима искривљена а истина затомљена.

О њима и према њима, доиста, постоји ужасно много претежно негативних стереотипија и предрасуда, као својеврсног облика симболичке или културне сегрегације. Појмовна али и остала истраживачка апаратура за проучавање Рома и даље је поприлично неразвијена. Њима се још увек, често, приступа на спољашњи, неаутентичан начин, са аспекта наше традиционалне или западноевропске културе. Научници се налазе под снажним утицајем предубеђења о Ромима која функционишу у властитој друштвеној средини којима, онда, и сами доприносе сопственим истраживањима.

Јучерашњи сусрет аналитичара и активиста за округлим столом "Роми, наше комшије", истоимена књижица, па и ова студија - "Јавор изнад главе" садрже елементе онога што би се туреновским језиком могло назвати "метода социолошке интервенције", што је једна специјална варијанта онога што је шире познато као акцијско истраживање. Реч је о томе да маргинализована група доспе до свести друштвеног актера. И ма како да модерна држава мора да одигра важну (по новијим схватањима чак и пресудну) улогу у обезбеђењу правних, политичких, економских и културних претпоставки ромске еманципације, она је неизводљива без Рома као свесних друштвених актера.

У доспевању до ромске истине и еманципације, ка устројству модерног цивилног друштва, најизгледнији је интеркултуралистички теоријски и практични модел као синтетички, сматрају аутори. А овај модел има највише изгледа у политици и култури (култури у ужем смислу, образовању, масовним медијима, религији) као структурним подручјима друштва.

У културној сфери, веле они, налазе се најболнији видови гетоизације и дискриминације, ксенофобије и расизма. Има ли шта болније од смрти као индивидуалног и друштвеног чина и сегрегације у вези с њом? Отуда и сав онај значај ритуала у предсмртним, смртним и посмртним обичајима ко-

* Реч на округлом столу поводом књиге Драгољуба Б. Ђорђевића и Драгана Тодоровића "Јавор изнад главе" (Комренски социолошки сусрети, Ниш 1999), који је одржан у Нишу 7. маја 2000, за време "Првих комренских сусрета".

ји они испитују у оквиру културе смрти. Њих посебно интересују типови ромско-православних сеоских гробаља у нишкој општини као специјалан индикатор у односу на српскоправославну културу. А познато је да су "гробља огледало народа". Отварајући једно ново поље социологије религије и ромологије они на методичан и документован начин, служећи се обилно и фотографијом, што је реткост, а по посебно конституисаној процедури, испитују раширеност четири типа гробаља - ромско гробље физички одвојено од српског, фактички спојено с њим, српско гробље са помешаним сахрањивањем Срба и Рома и са ромским гробљем ван домицилног места.

У посебном поглављу испитује се ромска присутност у европским земљама (укључујући и Југославију), по окрузима Србије и нишким селима 1991. и 1999. године. Констатује се значајно увећање њиховог броја и да су, у нишким селима, по бројности они одмах иза Срба, док их у Нишу, по проценама демографа, има преко 20.000 а можда и свих 30.000, што чини скоро 10% становништва.

Поднаслов студије је "Класична вера и ромско-православна сеоска гробља". Зато се истражује ромска класична религиозност, и то најпре вероисповест а потом и верски празници и ритуали, да би се онда навели подаци о "инфраструктури" класичне религиозности у нишким селима (постојање цркве или капеле, намера да се сагради и удаљеност села од цркве ако је нема) и начинима сахрањивања Рома према напред наведеним типовима. Вредан пажње је одељак у коме информатори - казивачи износе запажања до којих су дошли приликом сакупљања богате теренске искуствене грађе као и навођење ромских речи о вери, смрти и гробљима. Рад се завршава посебном анализом тзв. Рујничког случаја.

И по овом последњем рад се може убројати у модерне ромолошке студије. У закључном делу своје студије "Роми - разлике и нетолеранција" (Београд, 1997, оригинал - Варшава, 1994) Анджеј Мирга и Лех Мруз скрећу пажњу на неколико инцидената који су се догодили у Пољској (пребијање ромских дечака, паљење и уништавање ромске имовине). Једно обилно интердисциплинарно истраживање Рома, на репрезентативном узорку за Румунију, завршава се студијом случаја у којој се анализирају конфликти и насиље до којих је дошло након туче једног ромског и румунског младића, у околини Констанце, октобра 1990. године (Elena Zamfir - Katalin Zamfir, *Țigani - între ignorare și îngrijorare*, București, 1993, p. 175-200). И студија Рујничког случаја је поучна по томе што су и медији и научници користили недовољно проверене податке (стереотипије!) у доношењу закључака. Не бисмо се, међутим, сложили са закључком аутора да је код Рујничана "изостала икаква култура смрти". Пре бисмо рекли да је њихова традиционална култура смрти садржавала значајан траг етничке дистанце и сегрегације иако нетолеранција, ниуколико, није била доминантан однос.

У сваком случају, "Јавор изнад главе" је хвале вредна модерна ромолошка студија, искуствено добро и оригинално заснована, која представља значајан допринос и религиолошким и ромолошким проучавањима.